

החלוץ לפני המחנה – בובר וטרומפלדור (פעילות לגילאי תיכון)

הַלֵּךְ נֶפֶשׁ / רחל בלובשטיין
ל-א. ד. גורדון

החלוץ האמיתי, החלוץ הראשוני הוא האדם שבו מזדהים בפועל שחרור העם ושחרור עצמו. בפעם הראשונה בגלות ניתן מענה על המצב של כל המהות האישית כולה – בבחינת אדם יהודי. כיוון שהחלוץ עומד על גורל העם מתוך גורלו הוא ומביע את הכרעת העם בהכרעתו הוא, הרי עקרון הוא לו שתיסוד הלאומי והיסוד האנושי אינם נפרדים זה מזה בשום מקום. "בזה אולי שונה תנועה זו" אמר ב. כצנלסון בצדק (כבר בשנת תרע"ח) על החלוציות, "השואפת לברוא את העתיד הלאומי על ידי יצירת החיים האישיים, שינוי עיקרי משאר תנועות בנות זמננו ... אולי זאת היא התנועה המעשית היחידה בזמננו. אשר במרכזה לא ההנהגה, לא הפרוגרמה, אלא חיי האדם ועבודתו. החבר עצמו הוא המטרה. חיו – נסיונותיו, כשלונותיו ונצחונותיו, חולשתו וגבורתו – הם הם עצם התנועה." האפשרות שכך יהיה, תלויה בזה, שהאידיאה לא נוספה כאן אל החוויה הפרטית כדבר כללי – כל עצמה לא הייתה אלא הצד המשותף של חוויה זו. חלום משותף, קריאה משותפת. יציאה משותפת.

ויחד עם זה, קשור כאן תמיד היסוד האנושי עם היסוד החברותי קשר בל יינתק. "חיים" פירושם בשביל אדם זה: לחיות עם בני אדם. הוא זקוק להם והוא רוצה שיהיו זקוקים לו. "חברה" פירושה בשבילו לא הקולקטיב הגדול הבלתי נתפס, שבו נעוצים היחידים זה אצל זה, בלי שאיש יכיר את רעהו, ולא חבורה, שבה באה רק במקום אנושיות הפרט אנוכיות הכלל, עד שה"אנחנו" בפי כל חבר אינו אלא "אנוכי" ללא מצפון נוקף. בשבילו "חברה" שואבת את זכותה ואת טעמה מן היחסים הישירים בין אדם לחברו השרויים בה; ו"עם" בשבילו היא החברה, שעל ידי שותפות ההנחות והמטרות, שותפות השפה והגורל נתונים בה התנאים הטובים ביותר להתהוותם ולקיומם של יחסים כאלה.

(מתוך: "התחדשות חיי עם" / מרטין בובר)

הַיּוֹם הַלֵּךְ וְהַחֲשִׁיף,
דַּעֲךָ הַיּוֹם.
זָהָב מוֹעֵם צָפוּ שְׁחָקִים
וְהָרִי רוֹם.

סְבִיבֵי הַשְּׁחִיר מְרַחֵב שְׂדוֹת
מְרַחֵב אֲלֵם;
הַרְחִיק שְׁבִילִי – שְׁבִילִי בּוֹדֵד,
שְׁבִילִי שׁוֹמֵם...

אֵךְ לֹא אֲמַרְהָ פִּי הַגּוֹרֵל,
גּוֹרֵל רוֹדֵה,
אֲלֵךְ בְּגִיל לְקִרְאָת הַכֵּל,
עַל כָּל אוֹדָה!

תשובתו של גורדון לרחל

לְכִי בְּשִׁבְלֶךְ –
עֲלֵה תַעֲלִי
אֵישׁ אֵל יַעֲרָךְ,
אֵל יֹאמֵר: עֲלִי!

וְהִיָּה כְּעֹלֹתֶךָ
יֵאֹזֵר לְךָ הַיּוֹם –
וְהִיָּה אֶתְּ אֵינֶךָ
בוֹדֵדָה בְּמָרוֹם.

הוא גולל בפני את הרעיון הפשוט והנשגב של "החלוציות" חלוץ פירושו "צועד בראש".

אמרתי: באיזה מובן, פועלים?

לא זהו מושג הרבה יותר רחב. כמובן דרושים גם פועלים, אולם לא זה המובן של המילה חלוץ. לנו יהיו אנשים המוכנים "לכל", לכל מה שתדרוש ארץ ישראל. לפועל יש אינטרסים פועליים משלו. .. אולם אנחנו צריכים להקים דור שלא יהיו לו אינטרסים ולא הרגלים. מטיל ברזל סתם. גמיש- אבל ברזל. מתכת, שאפשר לחשל ממנה כל מה שיש צורך בו בשביל המכונה הלאומית. חסר גלגל- אני הגלגל. חסרים מסמר, בורג, גלגל תנופה? קחו אותי. צריך לחפור באדמה? אני חורש. צריך לירות, להיות חייל? אני חייל. משטרה, רופא ועורכי דין? מורים? שואבי מים? בבקשה אני עושה את הכל. אני האידיאה הטהורה של שירות, מוכן לכל, איני קשור בדבר! אני יודע רק ציווי אחד! לבנות. ...
(ז'בוטנסקי על יוסף טרומפלדור)

"עונג רב הסב לי מכתבך. מיד הרגשתי בך חבר. גם אני, גרישה חביבי, מציב לי מטרות גדולות. לא רק על פתרון שאלת היהודים אני אומר להקל במושבות הקומוניסטיות שלי. רעיון המושבות התחיל מתרקם במוחי לפני ימים רבים, עוד בהיותי רחוק ממחשבות ציוניות. מדוכא ומדוכדך מן המשטר הקפיטליסטי הזה, לא יכולתי להתנחם, כאשר יתנחמו אחרים, במין מלחמה, ששני הצדדים נלחמים בה כשהם שקועים בזהמה רבה... למדתי, שקשה לאדם להילחם ולהיאבק כל עוד יקיפוהו מכל צד יון ביצה מבאישה, כל עוד יספוג על-ידי כל תאי גופו את הרעל הממלא את סביבתו כולה... החלטתי ליצור בתוך הביצה הגדולה כברת אדמה מוצקה, בתוך המדבר - נוה דשא. קשה ליצור, אבל ידעתי, כי אמצא לי רעים נאמנים, ועמל וסבל לא יפחידוני"
(יוסף טרומפלדור, שורש המחלוקת, עמ' 13)

"אם אני הולך למות, הרי אני הולך בשמחה, בלב קל, מפני שזה לשם הדבר הכי יקר לי. האם לא שמחה היא למות מתוך הכרה, שבמחיר זה יקבל עמי דבר מה במולדת היקרה, בארץ-ישראל!"
(במכתב לארוסתו פירה (אסתר רוזוב) ב-1915.6.27)

לשעבר קרוב היתי לטולסטואיות וכשלקחו אותי (בשנת 1903) לעבודת הצבא, היה בדעתי אף לסרב להשבע. ושבתי מרעיון זה אולי בעיקר מתוך חשש שמא יגידו "הם" : "היהודון עושה עצמו כמתעתע: מסתמך על דעות, ולמעשה הוא מפתח מפני עבודת הצבא..." אפשר , שנהגתי לא נכון, אפשר שלא צריך הייתי להתחשב עם דעותיהם של אנשים שאינני מכבדם, אבל בחצי-הטולסטואיות שלי ובאנטי המיליטריזם שלי היו הרבה נקודות רפות גם לעצמי. איך שיהיה לפי השקפתי אינני איש צבא ולקחת נשק ביד מוכן אני רק בשעה שאינני רואה לפני שום דרך אחרת.

(נכתב ב 1916, ברקע הויכוח על הקמת הגדודים העבריים, שטרומפלדור היה מיוזמי הקמתם, ואחד העם מהמתנגדים. בישוב ובציונות התנהל ויכוח סביב שאלת המיליטריזם.)

סמושה [שמואל] יקירי ...

מחשבותי נתונות ליסוד מושב, והנה אם בארץ ישראל תפרוץ מלחמה, ימנו אותי וודאי למפקד שם, אף על פי שאני מוכן ומזומן להיות שם גם חייל פשוט. שם נהיה בבית, לא אצל זרים. והלא תדע מה זה "בבית", לא אצל זרים, בשביל מי שמתדפק כל ימי חייו על דלתות זרים ואין עונה, בשביל מי שמקבל תמיד בעיטות ובוז במקום לטיפות ומנוחה. ומאמין אני: יום יבוא ואני, עיף ומיוגע מעבודה קשה, סקור אסקור בשמחה וגיל את שדותי בארצי אני. ולא יאמר איש: "לך לך, נבזה, מפה: זר הנך בארץ הזאת!" וכי ימצא איש ויאמר כך, בכוח ובחרב אגן, אקום אגן על שדותי, על זכויותי. יבוא! מאחורי שדותי, מימיני, משמאלי חברי. לא כתבריהם של היהודים הסוציאלי-דמוקרטים ברוסיה, ידי חברי לא יהיו מגואלות בדם אחי... ואם אפול בקרב, מאושר אהיה, יודע לשם מה אני נופל... אבל קרוב לודאי שלא נילחם, גם לא ניפול. לא יהיה צורך בזה. יהיה צורך בעבודה ונעבוד, ורק צר מאוד ללב, כי החיים רעים כל כך, ועד שאדם זוכה להתחיל בעבודה המושכת את ליבו, עוברים ללא שוב ימים רבים, ימים ארוכים. היה שלום! אחיך אוהבך, אוסיה.

אם הייתי מתבקש לנקוב בשמו של אדם אחד, גיבור אמיתי אחד, משכמו ומעלה, בכל ההיסטוריה הציונית והיישובית שלנו - לא הייתי מהסס:
טרומפלדור. זה האיש.
המיתולוגיה שלנו לא טעתה בזיהוי.
היא בחרה באיש הנכון.
(יגאל עילם)

"בזכות הציונות של הרצל הננו יודעים ידוע, כי האמרים בלבד, ולו גם היפים והנעלים ביותר, לא יחוללו גדולות. כי אם הדיבור צריך לבוא גם המעשה.
הציונות והקומוניזם אינם מתרוצצים בקרבי ואינם באים בי לידי התנגשות: אני הנני גם זה וגם זה."

"אבא ואמא יקרים שלי,

כבר כתבתי לכם בגלויה, שהתאגדנו כאן 11 איש לשם יצירת מושבה בארץ-ישראל. הדבר יהיה לכם אולי כהפתעה, ואולם אם תשימו אל לב מה היה תוכן חיי בעבר, יוברר לכם כי אשר קרה ובא צריך היה לבוא באחד הימים, אם במוקדם ואם במאוחר---

בכל מקום כמעט נרדפים הם, היהודים, דורות אל דורות, שנואים ובזויים הם. לשון היהודים בשפל המדרגה. תרבות יהודית אינה קיימת כמעט. יש רק שיעבוד מדכא והוא בכל כובדו לאין נשוא, מעכב את החיים וכולם אותם. הגיעה לנו השעה להיות עם עומד ברשות עצמו. קצנו להיות מפוזרים בין הגויים השונים ולשמש להם כלי משחק קל. אנו חייבים להתאחד ולהיות גוף אחד. שם, בארץ ישראל, לא נהיה תלויים באחרים. שם נעשה לנו בעצמנו את הטוב ואת הרע. נחיה נא במחיצתנו אנו!

עכשיו , נראה לי, השעה להתחיל בפעולה ציונית מעשית ממשית, זאת היא הסיבה , אבא ואמא יקרים, שאנו החלטנו לעלות לארץ ישראל עכשיו, בלי דיחוי. טובה היא החבורה שלי: כולם, כמעט, בעלי מלאכה, אנשים ישרים, יודעי עבודה. שוב נשוב לרוסיה, נתאמץ למצוא את האמצעים הדרושים, ומקץ זמן קצר נצא לארץ ישראל לעבוד בה. כולנו רווקים וכן נלך לכוון את המושבה. ולשאת לנו נשים נספיק בימים שלאחרי כן. יתכן שנמצא עוד אנשים אחדים ישרי לב וטובי אופי שיתאימו לנו ויסיכמו לחיות כמונו חיי "קומונה", ואחר כך אולי אף אתם ועוד משלנו תעלו ותבואו אלינו.

(מכתב להוריו מהשבי ביפן)

"עתה מילים אחדות על דבר נסיעתך (לארץ ישראל). גרישה חביבי!... יותר משאתה רוצה לתת שם, אתה רוצה לקחת, אתה רוצה לחנך את נשמתך בארץ ישראל. 'את הפרח צריך להעביר ולשתול באדמה חדשה בעודנו רך, צריך לחזק את הנשמה בעדנה צעירה.' כך אתה כותב ואני אומר: אי אפשר לקחת, אלא ממקום שיש בו עושר רב. עוד ימים רבים ניתן לארץ ישראל ולא ניקח ממנה כלום, כי דלה היא וענייה מכל צד. לא נשמה צעירה, זקוקה לחינוך וטיפול, צריך להביא שמה, כי אם נשמה מבוגרת, מלאה כוחות, חזקה. פרח רך ועדין, אם יעקרוהו ממקומו וישתלוהו באדמה כחושה, אדמת בור, יבול, ימות. כיום אין ללכת לארץ ישראל על מנת ללמוד ולהתחנך. שמה צריך ללכת רק על מנת לעבוד וליצור...

מה יהיה גורלך בארץ ישראל! עבודה גופנית קשה, שלא הסכנת עמה. נאמר רגע, כי לשם משאת הנפש יעלה בידך ותתרגל בה. ואולם למי ומי טובה ממנה?... כל היום אתה מכור לעבודה גופנית; ככל אשר אתה מוסיף להשתקע בעבודה, כך הולך ומצטמצם היקף עינך הרוחני, כן אתה הולך ושוקע כולך ביום החיים הכהים, הפעוטים... העבודה הקשה יום יום מייגעת לא רק את הגוף, אלא גם את הנפש... עזוב ובודד תביט על האחרים מסביב, והנה גם הם הולכים ונבלעים בתוך ביצה זו גופא, שאתה טובע בה. מלאה קור וזרות מאוסה ומדאיבה תדבק בך כל רעלה וזוהמתה ותמשוך אותך למטה למטה. ומוזר ורחוק עוד יישמע לפעמים קולך החוזר על האמרים הישנים, אבל אלה - אהה! - יהיו נבובים וריקים מכל תוכן אפילו לגביך... לא, גרישה, עכשיו לא תעלה לארץ ישראל! חכה תחכה קצת לנו!..." (מכתב תשובה לצבי שץ על כוונתו לעלות לארץ ישראל)